

Vergaderjaar 2016–2017

27 830

Materieelprojecten

Nr. 192 HERDRUK¹

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 27 oktober 2016

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Minister van Defensie over de brief van 20 september 2016 inzake het Materieelprojectenoverzicht (MPO) 2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 186). De Minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 27 oktober 2016. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Ten Broeke

De griffier van de commissie,
De Lange

¹ I.v.m. een tekstuele correctie in de aanhef

1

Kunt u een lijst aanleveren van welke investeringen duurder uitvallen als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie? Kunt u deze lijst uitsplitsen in prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie, met bedragen?

Het merendeel van de projecten kende de afgelopen jaren prijspeilbijstellingen of valutakoerscorrecties. Onderstaande tabel bevat de gevraagde informatie voor de projecten in realisatie. Voor projecten in planning zijn gegevens met betrekking tot het budget commercieel vertrouwelijk.

Projectomschrijving	prijscompensatie (in € mln)	Valutacompensatie (in € mln)
Instandhouding Goalkeeper	Geen	Geen
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	Geen	Geen
Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)	1,7	Geen
Midlife upgrade BV206D (MLU BV206D)	0,6	Geen
Verbetering MK48 torpedo	Geen	Geen
Aanvulling Bushmasters	Geen	Geen
Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)	Geen	Geen
Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie	0,5	Geen
PATRIOT vervanging COMPATRIOT	0,1	Geen
Precision Guided Munition	0,1	0,8
AH-64D Block II upgrade	Geen	0,7
AH-64D verbetering wapening	0,3	1,2
AH-64D zelfbescherming (ASE)	3,2	3,3
F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket	Geen	0,5
F-16 mode 5 IFF	Geen	0,4
F-16 M6.5 onderhoudstape	Geen	0,5
F-16 zelfbescherming (ASE)	Geen	3
Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding	0,1	2,9
Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging	0,1	2,8
Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid	Geen	1,4
Obsolescence Prevention Program PC-7	Geen	3,3
Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen	1,8	Geen
Verwerving F-35	8,4	Geen
Vervanging strategisch luchttransport en AAR (MRTT)	15,0	Geen
Counter Improvised Explosive Devices (C-IED) – Blok 3	0,1	0,5
Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens	0,2	Geen
Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)	Geen	Geen
Modernisering navigatiesystemen	Geen	Geen
Munitie t.b.v. aanvulling inzetvoorraden NH-90	3,1	2,9
Uitbreiding Chemische Biologische Radiologische en Nucleaire (CBRN-) capaciteit, materieel	Geen	Geen
Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	0,1	Geen

2

Staat de instroom van de medium-altitude long-endurance unmanned aerial vehicle (MALE UAV) nog steeds gepland voor 2024–2025? Kunt u dit toelichten?

32

Welke mogelijkheden ziet u om het Project MALE UAV volgend jaar weer op te nemen in het Materieelprojectenoverzicht?

Zoals ik herhaaldelijk onder de aandacht van de commissie heb gebracht, is de behoefte van Defensie aan investeringen in benodigde vernieuwingen en vervangingen de komende jaren groter dan het beschikbare budget. In verband hiermee was het in de defensiebegroting voor 2016 noodzakelijk prioriteiten te stellen. Een van de besluiten was het project MALE UAV uit te stellen tot 2022. De defensiebegroting voor 2017 maakt

gewag van onderzoek naar andere mogelijkheden om in die behoefte te voorzien. Ook alternatieven brengen echter kosten mee waarvoor op dit moment de ruimte in het investeringsbudget ontbreekt. Mocht dat veranderen dan zal ik u daarover informeren.

3

Hoe komt het dat er in 2017 29,1 miljoen euro meer opbrengsten uit verkoop worden verwacht, ondanks de neerwaartse bijstellingen bij de projecten Leopard en Pantserhouwitser?

In de nota In Het Belang Van Nederland is besloten tot de afstoting van de PzH-2000 systemen (Kamerstuk 33 763, nr. 1). De verlaging van de PzH-2000 en de Leopard 2's is verwerkt in alle kasjaren en niet alleen in 2017. De toename aan verwachte verkoopopbrengsten in 2017 is het gevolg van verschillende factoren. De verkoop van materieel en vastgoed is onderhevig aan marktwerking. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan tussen de verwachte en de werkelijke opbrengst. Daarnaast leiden fluctuaties in de vraag tot andere verkoopmomenten dan oorspronkelijk voorzien. Gerealiseerde opbrengsten komen voort uit betalingstermijnen in contracten die al jaren daarvoor zijn gesloten. Ik heb in de begrotingsbehandeling van 12 en 13 november 2014 toegezegd geen onomkeerbare besluiten over de verkoop van materieel te nemen en, als er toch sprake zou zijn van verkoop, daar eerst bij de Kamer op terug te komen (Handelingen II 2014/15, nr. 23, item 2 en Handelingen II 2014/15, nr. 24, items 7 en 17).

4

Kunt u een overzicht geven van het materieel dat momenteel in de verkoop staat, inclusief aantallen en status? Wordt overwogen materieel van de verkooplijst af te halen? Zo ja, welk materieel en wat is daarvan de reden?

De financiële middelen ontbreken om, vooruitlopend op een eventueel besluit, het materieel uit de verkoop te halen en terug in gebruik te nemen. In de begrotingsbehandeling van 12 en 13 november 2014 heb ik toegezegd geen onomkeerbare besluiten te zullen nemen over de verkoop van materieel en, als er toch sprake zou zijn van verkoop, daar eerst bij de Kamer op terug te komen. Dit is op dit moment niet aan de orde. Daarom staan, zoals in het MPO weergegeven, zowel de PzH-2000's als de Mijnenbestrijdingsvaartuigen van de Alkmaarklasse (AMBV) nog in de verkoop en zijn de verkoopopbrengsten in de planning opgenomen.

In het Materieelprojectenoverzicht 2016 (MPO) is weergegeven welk materieel in de verkoop staat. Het gaat hierbij om materieel met een verwachte verkoopopbrengst van meer dan € 25 miljoen. In de verkoop staan nu:

- 4x Mijnenbestrijdingsvaartuigen van de Alkmaarklasse;
- 29x Pantserhouwitser 2000;
- Pantserrupsvoertuigen M-577 en YPR. Oplpend tot ongeveer 400 stuks in verband met de instroom van de Boxer.

Overig af te stoten materieel heeft een verwachte verkoopopbrengst van minder dan € 25 miljoen en wordt niet opgenomen in het MPO. Er zijn voor deze systemen op dit moment geen plannen om ze uit de verkoop te halen. Het betreft:

- 4x Alouette helikopter;
- 16x Leopard I Bergingstank en Leopard I Genietank;
- Wielvoertuigen (als gevolg van reguliere vervanging, gerelateerd aan het project DVOW);
- Reservedelen lucht (diversen);

- Kavelopbrengsten domeinen (inclusief diverse reserve delen land);
- Diverse kleine vastgoedobjecten in het kader van KORV (= Kader Overname RijksVastgoed systematiek).

5

Kunt u per jaar aangeven wat u in de periode 2010–2020 heeft uitgegeven, of van plan bent uit te geven, aan de aanschaf en het onderhoud van drones voor Defensie?

8

Kunt u aangeven of, en zo ja, welke, drones u van de plank kunt kopen zodat het Korps Commandotroepen niet meer om drones hoeft te bedelen bij andere landen? Kunt u tevens aangeven wat het kost om deze benodigde capaciteit aan te schaffen?

Defensie is overtuigd van nut en noodzaak van *remotely piloted aircraft systems* (RPAS, «drones») bij het uitvoeren van operaties. Defensie beschikt dan ook over onbemande systemen, zoals de Scan Eagle en de Raven. Het Korps Commandotroepen (KCT) kan voor missies gebruikmaken van de Raven. In dit kader heb ik, tijdens het recente algemeen overleg over de verlenging van de Nederlandse bijdrage aan de internationale strijd tegen ISIS, gemeld dat *remotely piloted aircraft systems* in Irak aanwezig moeten zijn ten behoeve van de *Advice & Assist teams* (Kamerstuk 27 925, nr. 600). De verwerking van deze behoefte wordt momenteel bezien. Defensie volgt voortdurend de operationele en technische ontwikkelingen en bereidt, onder andere voor het KCT, een uitbreiding van de beschikbare systemen voor. Deze uitbreiding wordt in de loop van 2017 verwacht en zal minder dan € 25 miljoen kosten.

6

Zijn er bij Defensie gevallen bekend waarbij de aanschaf van munitie en materieel wordt vertraagd door Europese aanbestedingsregels?

Defensie is zich bewust van deze regels en in feite is er dus geen sprake van vertraging. Waar een operationele noodzaak aan de orde is, kan gemotiveerd van de standaardprocedure worden afgeweken (*Fast Track Procurement*).

7

Hoeveel budget moet de komende jaren worden vrijgemaakt indien ervoor gekozen wordt het Project MALE UAV weer opnieuw op te nemen en uit te voeren?

Het project MALE UAV is voor de laatste keer opgenomen in het MPO 2014 met een financiële bandbreedte van € 100 miljoen tot € 250 miljoen. De plannen voor de MALE UAV zijn om budgettaire redenen doorgeschoven naar 2022.

9

Waarom is er nog geen B-brief gepland voor de vervanging MK46 Lightweight Torpedo?

Het project «Vervanging MK-46 *Lightweight Torpedo*» is een gemandateerd project. De informatievoorziening aan de Tweede Kamer over gemandateerde projecten verloopt via het departementale jaarverslag, de begroting en het Materieelprojectenoverzicht.

10

Wat is het verschil tussen «Internationale strategische tank- en luchttransportcapaciteit» en «Vervanging strategisch lucht-

transport en Air to Air Refuelling (AAR) (Multi Role Tanker Transport, MRTT)»?

Er is geen verschil. De projectnaam in het Materieelprojectenoverzicht is aangepast aan die in de begroting.

11

Door wie wordt het herstel van het JSS Karel Doorman betaald? Hoe is het verlies aan capaciteit van het JSS binnen het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) gecompenseerd?

Zoals met de Kamer besproken tijdens het algemeen overleg van 29 juni jl. (Kamerstuk 27 830, nr. 185) heeft de bouwer Defensie laten weten de reparatiekosten van het bevoorradingsschip JSS voor eigen rekening te zullen nemen. Ik heb bij die gelegenheid toegezegd dat ik de Kamer zou informeren of er sprake zou zijn van gevolgschade in verband met de inhuur van vervangende bevoorradingcapaciteit. Het CZSK zal echter geen vervangende bevoorradingcapaciteit inhuren.

12

Wat is er de oorzaak van dat het herstel van de motoren van het JSS tot eind 2017 gaat duren?

De planning van het herstel van het JSS is niet gewijzigd sinds mijn brief van 28 juni jl. (Kamerstuk 33 763, nr. 108). In deze brief is uiteengezet dat behalve de eerste ook de tweede elektromotor moest worden gemodificeerd. Deze motor is inmiddels eveneens uit het schip verwijderd en overgebracht naar de fabrikant. Het benodigde materiaal voor de modificatie heeft een lange levertijd. Bovendien is het nodig de elektromotoren uitvoerig te testen voor herplaatsing aan boord, en is er enige tijd gemoeid met de inbouw van de motoren en het testen van het integrale voortstuwingssysteem van het schip. Naar verwachting is het JSS tegen de zomer van 2017 weer technisch in orde en kan dan het opwerktraject van de bemanning beginnen. Na de voltooiing daarvan is het JSS in het vierde kwartaal van 2017 weer gereed voor operationele inzet.

13

Waarom zijn de huidige mijnbestrijdingsvaartuigen verouderd en moeten ze worden vervangen?

38

Wat is de resterende levensduur van de mijnenjagers? Wanneer kunnen de mijnenjagers niet meer in nationaal of bondgenootschappelijk verband ingezet worden? Wat is kostentechnisch het beste moment om de mijnenjagers te vervangen?

De huidige mijnenbestrijdingsvaartuigen stammen uit de jaren tachtig van de vorige eeuw en zijn technisch, operationeel en economisch verouderd. De technische en operationele levensduur wordt met enige jaren verlengd tot midden jaren twintig. Daarna kan de operationele veroudering niet meer worden ondervangen. De schepen zijn niet geschikt voor het gebruik van de nieuwste technieken, zoals de (grootschalige) toepassing van onbemande systemen.

14

Zijn de Goalkeeper-systemen die nog niet zijn gemodificeerd nog wel operationeel inzetbaar?

Er gaat steeds meer dreiging uit van moderne anti-schijpraketten doordat deze sneller en wendbaarder worden. De modificatie van de Goalkeeper

wordt uitgevoerd om het systeem te verbeteren tegen deze moderne dreiging en om het in stand te kunnen houden. De nog niet gemodificeerde systemen zijn nog wel inzetbaar, maar de gemodificeerde Goalkeeper-systemen zijn beter opgewassen tegen deze dreiging.

15

Beschikken de marineschepen die zijn voorzien van een Goalkeeper-systeem over voldoende munitie of zijn er ook op dit punt munitietekorten?

De schepen met een Goalkeeper-systeem beschikken over voldoende munitie.

16

Waarom is de planning voor het uitvoeren van Benoemd Onderhoud (BO) van onderzeeboten en daarmee ook het gereedstellingsplan CZSK aangepast?

De Directie Materiële Instandhouding van CZSK beschikt op dit moment niet over voldoende personeel om het onderhoud aan de onderzeeboten uit te voeren overeenkomstig een eerdere planning. Het is niet mogelijk om op korte termijn te voorzien in voldoende gekwalificeerd personeel. Dit heeft ertoe geleid dat de planning voor groot onderhoud (ook wel Benoemd Onderhoud) aan onderzeeboten moest worden aangepast. Het gereedstellingsplan voor onderzeeboten hangt hier nauw mee samen en is daarom eveneens aangepast.

17

Wat zijn de concrete gevolgen nu het project twee jaar later wordt afgerond?

De Walrusklasse onderzeeboten worden later voorzien van aanpassingen en modificaties. Dit heeft geen gevolgen voor de instandhouding. De financiële reeks voor de uitvoering van het project «Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten» is dienovereenkomstig aangepast. Het project wordt in 2022 voltooid in plaats van in 2020.

18

Wat zijn de concrete gevolgen voor het project, als gevolg van het naar beneden bijstellen van het projectvolume ten faveure van twee gerelateerde projecten?

De aanpassing van het projectvolume heeft geen consequenties voor de uitvoering van het programma Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten. Met het thans beschikbare projectbudget kunnen alle voorziene aanpassingen en modificaties op alle vier onderzeeboten worden uitgevoerd.

19

Gaat de MK48 torpedo ook gebruikt worden in de geplande nieuwe onderzeeboten?

Het is de intentie dat de Mk48 torpedo in gebruik blijft op de Walrusklasse tot het einde van de levensduur van deze boten. Het soort en type bewapening van de vervangende onderzeebootcapaciteit zijn onderdeel van nader onderzoek in de onderzoeksfase van het DMP.

20

Welke concrete gevolgen brengt de verschuiving van de afronding van het project Verbetering MK48 torpedo van zes jaar naar 2023 met zich mee?

Het gevolg is dat het projectbudget en de planning zodanig zijn aangepast dat deze aansluiten op het instandhoudingsprogramma voor de onderzeeboten.

21

Wanneer kan de Kamer de brief over het vervangen van het boordkanon en de B/C/D- brief van het project tegemoet zien?

Naar verwachting worden de B/C/D-brief over het project Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten en de brief over het vervangen van het boordkanon nog dit jaar aan de Kamer verstuurd.

22

Zijn er gevolgen voor de operationele inzetbaarheid nu de planning van het project met twee jaar opschuift?

Het project *Midlife Upgrade Landing Craft Utility* (MLU LCU) kent een vertraging van anderhalf jaar en wordt in 2022 voltooid. Tijdens de looptijd van het project zijn vier in plaats van vijf LCU's beschikbaar voor gereedstelling en inzet. Hierdoor worden gereedstellingsactiviteiten zoals oefeningen, training en opleidingen met LCU's aangepast. De vereiste inzetbaarheid blijft gegarandeerd.

23

Waarom staat de B-brief over vervanging onderzeebootcapaciteit gepland voor 2018 en niet voor 2017?

Gedurende de B-fase onderzoekt Defensie op welke manier aan de functionele eisen kan worden voldaan. Deze fase duurt ongeveer twee jaar. De verwachting is dat de B-fase halverwege 2018 gereed zal zijn.

24

Kunt u bij benadering aangeven welke financiële voordelen het oplevert als de vervangende onderzeebootcapaciteit er eentje wordt van de homeland security variant in plaats van een expeditievariant?

25

Valt een eventuele homeland security variant voor de vervangende onderzeebootcapaciteit ook in de bandbreedte categorie «€ 2,5 miljard of meer» van het DMP?

Om uiteindelijk een verantwoorde, integrale afweging te kunnen maken is inzicht in alle kosten en baten van de verschillende varianten nodig. In de onderzoeksfase (B-fase) worden daarom de financiële aspecten van de onderzochte varianten in kaart gebracht. Daarbij worden niet alleen de investeringskosten in beschouwing genomen, maar ook de overige kosten, waaronder die van de instandhouding en de ondersteuning van de onderzeebootcapaciteit gedurende de gehele levensduur (Life Cycle Costing – LCC). Niet eerder dan aan het einde van de B-fase is een kostenraming van de verschillende varianten beschikbaar. Dan is ook duidelijk hoe de verschillende varianten zich tot elkaar verhouden.

26

Welke zelfverdedigingsmiddelen hebben de huidige militaire voertuigen van Defensie tegen inkomende raketten, en noopt de

proliferatie van geavanceerde draadgestuurde anti-tank raketten (ATGM) tot een herziening op dit punt?

Op dit moment zijn de pantservoertuigen van Defensie maar beperkt beschermd tegen projectielen waarvan de werking berust op chemische energie (holle / gevormde lading). De voortdurende verspreiding van dergelijke wapensystemen is dan ook een zorgwekkende ontwikkeling. Het project «Verwerving CE pakketten IGV» heeft tot doel de CV90, als een van de belangrijkste wapensystemen van het CLAS, afdoende te beschermen tegen dergelijke projectielen. Voor de bescherming van de andere type voertuigen worden ook plannen ontwikkeld.

27

Wat is de reden dat de huidige planning met een jaar verschuift naar 2019?

Het laatste deel van de financiële reeks voor het project Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) staat gepland voor 2019. De financiële afhandeling duurt naar verwachting langer dan de levering van de voertuigen. Het meest recente leveringsschema van de voertuigen is niet gewijzigd ten opzichte van eerdere rapportages. Dit betekent dat het laatste voertuig in 2018 wordt overgedragen aan Defensie.

28

Met welk reden schuift de planning van dit project een jaar op?

Het project is met een jaar vertraagd omdat uit testen met het nieuwe COMPATRIOT verbindingssysteem bleek dat de interface met het Patriot-wapensysteem niet goed werkte. Inmiddels heeft de fabrikant dit opgelost.

29

Wat zijn de directe en indirecte gevolgen van de herhaalde vertraging van het project als gevolg van financiële herschikking?

Door de vertraging komt de detectiecapaciteit tegen aanvallen met *Rockets, Artillery and Mortars* (RAM) en *Unmanned Aerial Vehicles* (UAV) later beschikbaar. Omdat Defensie momenteel niet over een dergelijke capaciteit beschikt, is voor een tussenoplossing gekozen. Deze voorziet in de detectie van RAM, maar niet in die van Class 1 UAV's.

Het indirecte gevolg is dat pas later maximale veiligheid voor eigen troepen, bevolking en *high value assets* kan worden geboden.

30

In vergelijking met vorige MPO heeft dit project wederom een vertraging van met twee jaar waardoor het in totaal ruim tien jaar vertraging oploopt, wat zijn hiervan de gevolgen heeft dat voor de inzetbaarheid van de voertuigen? Wat zijn de overige gevolgen?

Op 22 juni jl. heb ik de kamer geïnformeerd (Kamerstuk 27 830, nr. 175) over de verdere voortgang van het project. Het project heeft geen verdere vertraging opgelopen ten opzichte van het MPO van 2015. De inzetbaarheid van de huidige brugslagcapaciteit is gegarandeerd tot de invoering van de vervangende capaciteit.

31

Kunt u een toelichting geven omtrent de vorderingen van project VECTOR (Versatile Expeditionary Commando Tactical Off Road)?

Dit gemandateerde project met een budget van minder dan € 25 miljoen is in uitvoering. De eerste voertuigen worden thans getest. Naar verwachting loopt de testperiode tot eind dit jaar. Daarna zal een besluit worden genomen over de serieproductie.

33

Is de in Mali gecrashte Apache helikopter inmiddels vervangen? Zo nee, wanneer gebeurt dat dan wel?

De in Mali gecrashte Apache is (nog) niet vervangen. Momenteel wordt de impact van het verlies op het voortzettingsvermogen onderzocht.

34

Door de keuze voor het Amerikaanse zelfbeschermingssysteem loopt het project vijf jaar langer door, wat zijn hiervan de gevolgen voor de inzetbaarheid van de toestellen?

Omdat het huidige (radar)zelfbeschermingssysteem technologisch gedateerd is, is er langer dan oorspronkelijk voorzien een verhoogd risico bij inzet van de toestellen op het hoogste geweldsniveau.

35

Wat is de reden dat de afronding van het project een jaar langer gaat duren?

In het MPO 2016 is bij «planning MPO 2015» abusievelijk de periode 2015–2017 opgenomen. Zoals vorig jaar gemeld in het MPO 2015 had dit 2015–2018 moeten zijn. Het project is dus niet extra vertraagd ten opzichte van het MPO 2015. Het laatste materieel wordt in 2018 ingevoerd en in 2019 wordt het project financieel voltooid met een laatste restbetaling.

36

Wat zijn de operationele voordelen van de Cougar helikopter ten opzichte van de NH90 helikopter?

De Cougar fungeert als tijdelijke capaciteit om een deel van het takenpakket van de NH-90 over te nemen. De Cougar zal deze rol tot 2023 vervullen en daarna uitfaseren. De Cougar en NH-90 zijn geen gelijkwaardige helikopters. De Cougar is een middelzware transporthelikopter primair geschikt voor landoptreden en amfibisch transport, terwijl de NH-90 een maritieme gevechts- en transporthelikopter is. De taken *Anti Submarine Warfare (ASW)* en *Anti Surface Warfare (ASuW)*, waarvoor de *Nato Frigate Helicopter (NFH)* versie van de NH-90 is ontworpen, kan de Cougar niet uitvoeren. De NH-90 kan nu nog slechts gedeeltelijk de (amfibische) transporttaken uitvoeren. Daarom wordt momenteel de Cougar ingezet om vooral de kustwachttaken en de (amfibische) maritieme transporttaak uit te voeren.

37

Wat is de wijziging in de scope van het project waardoor het project Vernieuwing Theatre Independent Tactical Adaptive Armed Forces Network (TITAAN) opnieuw aanbesteed wordt?

In verband met het programma «Grensverleggende IT» (GrIT), dat naast de vernieuwing van de statische IT-infrastructuur ook de vernieuwing van ontplooid IT-infrastructuur omvat, is opnieuw naar het project Vernieuwing TITAAN gekeken. Dit project richt zich in de eerste fase vooral op het garanderen van de continuïteit van het bestaande systeem totdat in de tweede fase, als onderdeel van het programma GrIT, de vervanging aan de orde is.